

Povest o zlatu

»Očka, pomisli, kaj se mi je sanjalo!« je veselo zaklical Ivanček.

Ivančkov očka sprva ni hotel ničesar slišati, ker je bil že malo nejevoljen vsak dan poslušati takšna pripovedovanja, ki so se včasih vlekla v neskončnost. Toda Ivanček je to pot tako čudovito lepo vzdiknil, da je postal oče celó pozoren, zato ga je vprašal:

»No, kaj te je zopet hotel zagrabiti sosedov Muki?«

»Ah ne, očka moj, kaj takega se mi ni sanjalo še nikoli,« in Ivanček se je nekako še zasanjan zagledal v očetovo zlato uro, ki je vztrajno tikala na omarici.

»Tak, povej no, kaj čakaš, saj veš, da nimam dosti časa!« je zabrundal dobri očka, ki je redno vsako jutro potrpežljivo poslušal Ivančkove sanje. Obenem si je mislil, koliko je na svetu otrok, ki bi prav tako radi pripovedovali svoje čudovite sanje očkom in mamicam, a jih le-ti ne morejo ali nočejo poslušati. Naredil se je radovednega in ga ponovno vprašal:

»Kam si se pa zagledal? Začni že vendar!«

Ivanček je res ko začaran neprenehoma zrl v bleščeče zlato urno pokrovko in nekako tajinstveno začel pripovedovati:

»Veš, očka, sanjalo se mi je, da sem bil reven deček, brez staršev in brez doma. Hodil sem bos po svetu od jutra do večera in potoval iz kraja v kraj. Na teh potovanjih sem srečaval dobre in tudi hudobne ljudi. Nekateri so mi dajali črnega kruha, drugi me podili od hiše. Spal sem kar v gozdu pod košatimi bori. Zbudil sem se zjutraj, ko je posijalo zlato sonce.

Nekoč sem si zaželel vsaj košček, prav majhen košček zlatega sonca, zato sem molil in v molitvi sladko zaspal. Proti jutru, nekaj zvezd je še trepetalo na čistem nebu, se mi je zazdelo, da spim v topli postelji, polni mehkega gosjega perja. Radoveden, kaj naj to pomeni, sem počasi odprl oči in skoraj bi oslepel od tolikšnega sijajnega bleska. Ali uganeš, kaj je bilo?«

»Ne, povej hitro!« mu je odvrnil očka.

»Pomisli, namesto culice sem imel kos čistega suhega zlata za podzglavje!«

Očku se je zdelo, da posluša žuborenje gozdnega potočka, tako mi-kavno je pripovedoval Ivanček. Ves zamaknjen ga je poslušal, ko je začel nadaljevati čedalje bolj živo.

»... Seveda sem bil brž pokonci in si začel ogledovati toliko bogastvo. Poskusil sem dvigniti zlato, toda še premakniti ga nisem mogel. Kaj čem z njim, sem si mislil, ko ga niti premakniti ne morem, kaj šele odnesti? Zopet sem molil in prosil Boga, naj mi da moč dvigniti in odnesti kos ne-

precenljive vrednosti. Čez čas sem znova poskusil dvigniti, in res, z neznanjsko lahkoto sem ga dvignil, zadel na ramo in se odpravil na pot.

Ljudje, ki so me srečavali, so gledali za mano nevoščljivo, drugi so se mi klanjali, kakor bi bil ne vem kakšen gospod, a nekateri so šli kar mimo in me še pogledali niso...«

»Saj tako je tudi na svetu,« ga je prekinil očka in precej nato omolknil, kajti opazil je, da misli Ivanček še in še pripovedovati.

»... Ves omamljen od tolikšne lepote,« je nadaljeval Ivanček, »in tolikšnega bogastva, sem brzel po cestah kakor vihar in se končno pretrujen zrušil na tla. Za mano je pridrvela reka pohlepnih ljudi. Z glasnim vriščem so se kakor lačni volkovi vrgli na kos suhega zlata in začeli tolči po njem. Divje tuljenje se je razlegalo naokoli, ljudje so se borili za vsako drobtinico zlata in končno so začeli še drug drugemu iz rok trgati komaj pograbljeno zlato. Nastal je pravi pokolj, in ko sem pogledal mlake krvi, sem prestrašen zakričal in, oh, še sedaj me je strah..., ves srečen sem se znašel v svoji topli postelji. Brrr, kar groza me spreleti, če pomislim na tiste divje obraze! Če bi vedel, ne bi nikdar prosil zlata!«

Ivančku so se tresle roke in skoraj na jok mu je šlo.

»Pomiri se, Ivanček, saj so bile le sanje,« ga je tolažil očka. »Sicer so pa ljudje že od pamtiveka pohlepni po zlatu, tej lepi in dragoceni kovini. Kako se še danes varajo tisti, ki mislijo, da bodo ob kupih zlata srečnil!«

»Zakaj, očka, prav za zlatom vsi ljudje tako norijo?« Ivanček si je z dlanmi podprl glavo in napeto pričakoval odgovora.

»Veš, Ivanček, zlato je najbolj iskana dragocenost na svetu...«

»Kaj pa biseri?« ga je prekinil Ivanček.

»Biseri, biseri, to je druga reč. Ti so nekaj povsem drugega in služijo predvsem le za okras, dočim dobiš zlato, rekel bi, na vsakem koraku.«

Ivanček ni bil bogve kako zadovoljen z odgovorom, zato je vprašal dalje:

»Ali je zlato že dolgo časa na svetu, očka? Ali ga imajo samo zlatarji in lepe gospodične?«

Očka se je Ivančkovi živi radovednosti prisrčno nasmejal.

»Zlato so poznali že najstarejši narodi. Dobivali so ga kar v rekah med prodom ali pa v stenah. Ker je barva zlata prijetna in topla, ni čuda, da je njegov sijaj že tako zgodaj prevzel človeka.«

»Seveda se lepo blešči in to me je premotilo,« je dejal skoraj jezno Ivanček.

»Barva zlata je podobna soncu, ima njegov sijaj in toploto, in to je privedlo že pred davnimi tisočletji neizobražene ljudi do verovanja, češ da je zlato sončev — otrok. Prvi ljudje so častili sonce po božje, in ker je bilo zlato podobno, so začeli še zlato častiti. Ljudje so mislili, da ga je bilo ustvarilo takratno najvišje božanstvo — sonce.«

»Čudni ljudje!« je zmajeval z glavo Ivanček.

»Nič čudnega! Pomisli, da ljudje takrat niso hodili v šolo kakor danes in so sploh drugače živeli. Bili so popolnoma odvisni od narave in si niso znali razlagati njenih pojavov. Zlata niso smatrali za neko vrednost. Mislili so: če nam je zlato darovalo sonce, mora služiti samo bogu — soncu.

Vse predmete za čaščenje sonca so imeli iz čistega zlata. Za nakupovanje niso uporabljali zlata, marveč dragocene tkanine, posode, orodje in druge predmete, dočim so zlato samo shranjevali v posebnih hramih.

Ko so Evropejci vdrli v Ameriko, so pri sicer zelo izobraženem plemenu Inka videli njihova svetišča, v katerih so bili vsi predmeti iz pravega suhega zlata. Hrami so bili posvečeni njihovemu najvišjemu božanstvu — soncu. Poleg teh so bili postavljeni običajno manjši hrami iz čistega srebra, posvečeni sončevi ženi — luni.«

»Hi, hi,« se je zasmel Ivanček. »Sonce in luna pa mož in žena, no, kaj takega pa še ne!«

»Ti si norček, Ivanček, pomisli vendar, da so tako verovali ljudje pred več tisoč leti in ne še včeraj. Če bi ti takrat živel in se jim rogal, bi te kaj kmalu scvrli.

To je bilo davno pred Kristusovim rojstvom, ameriški Indijanci pa so tako verovali tja do odkritja Amerike, torej do pred približno štiri sto leti.

Saj so se celo do danes ohranili ostanki tega verovanja, pa nas ne smatrajo več za divjake. Kadar hoče kdo napraviti komu veselje, mu bo poklonil kak zlat predmet, in — zdaj sem se spomnil — tudi tebi so dali pri krstu zlato verižico, najbrž zato, da bi te vrhovno božanstvo sonce ščitilo in varovalo vsega zlega, ha, ha, ha...«

Ivanček se je široko zarežal in oba sta se tako od srca nasmejala, da so jima pritekale solze iz oči. Ko se je smeh polegel, je vprašal Ivanček:

»Zakaj pa ljudje tako koprne po zlatu?«

»Precej ti bom povedal. Prav staro verovanje, da zlato človeka ščiti, je privedlo ljudi do tega, da je hotel imeti vsak čim več zlata pri sebi. Sčasoma so se nesrečni ljudje začeli posluževati tudi krvavih sredstev, da bi prišli do plemenite kovine.«

»Očka, pa so imeli takrat res toliko zlata, da so se bojevali zanj?«

»Pa še koliko so ga imeli! Takratni vladarji, vseмогоčni kralji in cesarji so imeli bajne množine zlata. Sporočilo celó pripoveduje, da so postavili v Babilonu velikanski kip boga Bela iz samega pravega zlata, težkega okoli 50.000 kg.

Kralj Salomon je imel toliko zlata, vse posode na njegovem dvoru so bile zlate, kót si moremo misliti samo še v pravljicah. Še celo vojaki so imeli ščite iz zlata. Te ščite so jim oropali nato Egipčani in ob priliki nekih izkopavanj so jih tam tudi v resnici našli.«

»To so bili lepi vojaki, vsi v zlatu... škoda, da jih nimajo danes več, potem bi bili gotovo vsi radi vojaki, kajne, očka?«

»Kaj misliš! Koliko bi šele potem stale vojske, ko so že tako silno drage. Včasih so se cesarji in kralji med seboj kosali, kdo ima lepše vojake, da, da, Ivanček, to so bili prijetni časi...«

»Še nekaj ti bom povedal, vidim, da rad poslušáš. Mogočnemu cesarju Aleksandru Velikemu je o priliki nekega roparskega pohoda njegove vojske padlo v roke toliko zlata, da so morali vpreči 10.000 mežgov in 500 kamel, da so lahko vse zlato prenesli v Aleksandrovo državo. Kaj?«

»Kje so pa dobili toliko zlata, saj ga gotovo niso pobirali kakor krompir po njivi?«

»Zlato so dobivali v glavnem v rudnikih in v rekah, kakor sem ti že prej omenil. Kopali in pridobivali so ga ubogi sužnji, ki so pri delu največkrat zaradi ondotne silne vročine in trpljenja tudi pomrli. Stari Grki so na pohodu na Kavkaz prišli do reke Orion, kjer so pridobivali zlato s pomočjo ovčjega rogovja, ki so ga postavili v reko in na katerega so se lepili drobni kosci zlata.

Tudi široka Donava je nekoč nosila med peskom pomešana zlata zrna, naša Drava pa še dandanes, seveda v malih količinah. Tekom časa so se reke seveda izčrpale.«

»Očka, ali niso hodili naši ljudje včasih v Ameriko, da bi tam dobili zlata, kolikor so si ga poželeli?«

»Da, da, še pred nedavnim časom so tam odkrili velike množine zlata, in neumni ljudje so mislili, da ga je toliko, da ga ne bo nikdar zmanjkalo. Mnogim se je nasmehnila muhasta teta, ki se ji pravi sreča, še več pa jih je tam popolnoma osirotelo. Z nekaj prihranki so šli v Ameriko, vrnili so se pa kot pravi berači, mnogo pa jih je pomrlo od same lakote v tistih divjih in pustih pokrajinah, kamor jih je gnal pohlep po bogastvu in brezdelju. Kakor čebele v rojih so drveli takrat ljudje v tisto obljubljeno deželo.

Vsak dan so izkopavali prava bogastva, seveda samo nekateri. Posebno srečni so prišli do pravih kosov zlata, največji najdeni kos pa je bil težak okoli 100 kg.

Ko se je zlato v tistih krajih izčrpalo, so odšli iskat srečo drugam, v Afriko, v Indijo in končno zopet v Ameriko, v Kanado, kjer ga pridobivajo še danes.

Ker priroda sama ni mogla zaježiti ljudskega pohlepa po zlatu, zato so začeli razni laži-učenjaki poskušati pridobiti zlato na umeten način. V tem stremljenju so se vrstili res pravi učenjaki z drznimi goljufi, vsi z eno samo vročo željo: napraviti zlato!«

»Da bi zlato delali, tega pa res ne razumem, očka,« je Ivanček z velikim dvomom zopet posegel v očkovo zanimivo pripovedovanje.

»Tudi jaz ne verjamem, da bi ga lahko delali na umeten način, razumem pa želje tistih ljudi, in te želje po zlatu se vlečejo že stoletja in stoletja skozi zgodovino.

Vendar ima zlato, kljub vsemu sijaju, tudi temne sence, ki se ga drže, odkar ga ljudje poznajo. Nobena druga kovina na svetu doslej ni povzročila toliko gorjá in zaradi nobene druge ni bilo prelite toliko potokov, rek, lahko rečem morij človeške krvi, kakor prav zaradi zlata, kateremu se ljudje klanjajo in ga obožujejo že od vsega začetka.«

»Kaj je bilo s tistimi učenjaki, katere si prej omenil, očka?«

»Saj res, skoraj bi pozabil. Reveži so skoraj vsi končali žalostno, kajti drugi, še pohlepnejši, so od njih pričakovali čudežev in seveda polnih vreč pravega zlata. Največ jih je končalo življenje na vešalih ali pa pod krvnikovo sekiro. Tisti, ki so mislili, da so iznašli zlato, so morali umreti, da ne bi skrivnosti izdali drugim, oni pa, ki ga niso mogli dobiti, so bili obtoženi, da skrivajo skrivnost zase. Tretji zopet, ki so dokazovali, da je takó nemogoče dobiti zlato, so bili umorjeni kot zanič učenjaki.

Zdaj vidiš, moj Ivanček, koliko gorja in trpljenja je povzročilo že zlato, in Bog ve, koliko ga bo še, če se človeštvo ne bo spametovalo. Nič ti ni treba biti žal, da so bile le sanje in še te so bile težke. Kaj bi šele bilo, ko bi imel v resnici tolik kos zlata, potem bi videl človeško zavist.

Mislim, da sem ti dosti povedal. Največji zaklad ti bodi bistra glava in pridne roke in dobro srce, tega ti ne bo mogel oropati nihče in nikoli!

Očka se je globoko oddahnil in prijazno pogledal Ivančka, ki se je zagledal nekam v daljavo.

Jan Plestenjak

Spor

Zima se je nasmehnila, ko je jelo odletavati listje z drevja. Sinice in drozgi so se približali hišam. Prestrašili so se praznote, kajti gozd je skoraj prozoren. Potepuhi so se umaknili v grape, kradeži so si poiskali duplin. Človek zlahka in brezskrbno roma po stezah, saj je gozd prazen, le po tleh šumi, med vejami v drevju pa pozvanja k počitku.

Kostanji, buke, lesnike in črni gabri, vsi so goli, in tenke veje, vse prožne in lahke, štrle k nebu, kot bi prosile za blagoslov novega leta in nove pomladi. Le bori, smreke in jelke so zelene, zdaj še bolj, ker se v svoji bahavosti laže razkazujejo. Vse okoli, na desno in na levo, po tleh in povsod je opelo, mrtvo listje. Nič več ni žipljenja v njem, nič več tistega sočnega zdravja. Če ga zgane veter, zadiši po smrti in oztrepeta kot mrlič, če ga dregneš z nerodno roko, namesto da bi ga prekrizal. Vse to dela strah.

Pod mojim oknom se košati topol. Kdo ga je zasadil, ne vem, vem le, da je trmoglav, pravi upornik. Prav blizu silijo k nebu bori, kostanji, smreke, breze in ob vodici jelše in vrbe, same pohlepne rasti.

Pa se je jel ponujati sneg, burja je zapihala in zamajale so se veje. Borove močnejše, kostanjeve in brezove komaj vidno, topolove so pa skoraj poljubljale gnijoče listje svojih tovarišev ter objestno kljubovale.

»Le kaj bi se igrali z menoj. Pripogibanje, kolebanje, to so moje tedenske telovadne vaje. Poglej me, zaspane kostanjevo, moje veje so pa deset sežnjev dolge in kako ti švigajo, kako se ti prožijo. In ti bor, lenoba vseh lenob, ki se petru komaj razčesati pustiš. Če že koga spoštujem, no, brezi bi se odkril, toda njena strahopetnost se mi studi. Le malo zamežikne prezgodaj dan, pa že razmeče svoje cunje po svetu, potem pa trepeče od strahu in od mraza. Jaz, najplemenitejše drevo, ki sem preromalo morja, pa ne trepečem od mraza in ne od strahu, ampak od sreče, da sem tujec močnejši od vas domačinov in da me goji vse — od ministra pa do bajtarja, pa čeprav ne rodim sadu in čeprav iz trne ne odložim svojega plemenitega listja.« — Topol se je šopiril in se repiril, vrhovi so se krivili, burja je uglašala svojo melodijo skozi borove igle, pritiskala na kostanjeve veje in hladila svojo jezo ob trepetajočih brezovih vejah, ki so kot splašene duše gledale v tla, kot bi hotele moliti za umirajoče.

»Le nikar takol« je prišepnila jelka, da jo je slišala breza. »Jaz voham sneg!«